

ARAŞTIRMA

Öğrenciler Eğitimi Değerlendiriyor: Tıbbi Pratiğe Giriş Dersinin Pratik Saatleri^[*]

The Students' Feedback on Practice Hours of 'Introduction to Clinical Practice'

Erkan Melih ŞAHİN, Nezih DAĞDEVİREN, Zekeriya AKTÜRK, Cahit ÖZER

Amaç: Fakültemizin birinci dönem ders programına ilk kez alınan "Tıbbi Pratiğe Giriş" dersinin pratik oturumları hakkında öğrenci değerlendirmelerinin saptanması amaçlandı.

Çalışma Planı: "Tıbbi Pratiğe Giriş" dersinin pratik saatleri sonrasında öğrencilere "South East Thames (SETh) Kısa İnteraktif Kurs değerlendirme ölçeği" uygulandı. On sekiz sorudan oluşan ölçeğin seçeneklerine 1-5 arasında puan verildi. Bulunan ortalama değerlerin 3'den yüksek olması, yanıtın olumlu bir değerlendirmeyi yansıttığı şeklinde yorumlandı.

Bulgular: Ölçeğin ortalama skoru 4.02 bulundu. Ölçekte yer alan "Artık bu konuda daha çok şey bilmek istiyorum." önergesinin ortalama puanı, tüm derslerde 4'ün üzerinde idi.

Sonuç: Bu yıl ilk kez programa alınan dersle ilgili, öğrencilerden olumlu tepki alındı. Öğretim görevlileri tarafından öğrencilerden geri bildirim alınması uygulamasının eğitimin kalitesini artıracaklarını düşünüyoruz.

Anahtar Sözcükler: İletişim; eğitim programı; eğitim, medikal, temel tıp; feedback; model, eğitim; program değerlendirmesi; anket; öğretim.

Objectives: To collect and evaluate the students' views on practice hours of "Introduction to medical practice", which has recently been included in the curriculum of phase I sessions.

Study Design: The South East Thames (SETh) Short Interactive Course rating scale was administered to the students at the end of each practical session. The scale included 18 items, each of which was responded by one of the five choices and rated between 1 and 5. A mean score above 3 was considered to reflect a positive opinion.

Results: The overall mean score for practical sessions was 4.02. The responses to Item 13 (I want to know more about this subject) received an average score greater than 4 points from all practices.

Conclusion: The students' feedback was affirmative concerning the recently added lecture to the curriculum. Use of student feedback by curriculum lecturers as an educational tool will improve the quality of teaching.

Key Words: Communication; curriculum; education, medical, undergraduate; feedback; models, educational; program evaluation; questionnaires; teaching.

Fakültemizde, birinci dönem ders programına bu yıl ilk kez alınmış olan Tıbbi Pratiğe Giriş dersi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı tarafından başka branşların katkılarıyla sürdürülmektedir.

Ders içeriği oluşturulurken, aynı amaçla hareket eden diğer fakültelerin deneyimlerinden yararlanılmıştır.^[1] Tıp fakültesi öğrencilerini eğitimlerinin erken döneminde klinik tıbbı yakın-

*II. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi'nde poster olarak sunulmuştur (24-28 Nisan 2001, İzmir).

(Şahin, Dağdeviren, Aktürk, Yrd. Doç. Dr.; Özer, Uzm. Dr.) Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı.

İletişim adresi: Dr. Erkan Melih Şahin. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, 22030 Edirne.

Tel: 0284 - 235 76 40 / 1463 Faks: 0284 - 235 76 52 e-posta: emsahin@trakya.edu.tr

laştırmayı ve doktor-hasta ilişkileri konusunda öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlayan ders, güz sömestrinde haftada bir teorik, bir pratik; bahar sömestrinde haftada bir teorik, iki pratik ders saati olarak işlenmektedir.^[2,3] Bu yazıda, dersin pratik saatlerine ait değerlendirme ve analizler sunuldu.

GEREÇ VE YÖNTEM

Dersin pratik saatleri için öğrenciler dört alt kümeye ayrıldı ve paralel iki salonda dönüşümlü olarak ders verildi (Tablo 1). Bu salonların biri, sürekli klinik beceri laboratuvarı idi ve burada öğrencilerle üç ana beceri konusunda çalışıldı. İkinci bölüm pratikleri ise konunun özelliğine uygun yerlerde yürütüldü. Bu grup derslerinin ilkinde, öğrencilerin İnternet üzerinden tıp kaynaklarına ulaşabilmeleri için etkileşimli eğitici bir sunum gerçekleştirildi. Diğer iki başlıkta ise üniversite hastanesi içinde, servis ve polikliniklerde gözlem yapma olanağı sağlandı.

Bu pratiklerin ilkinde, öğrencilerimizin öncelikle hastane yerleşimine ve işleyişine alışabilmelerini sağlamak ve meslekleriyle ilgili uygun rol geliştirmelerine yardımcı olmak için bir serviste gerekli süreyi geçirme şansı verildi. Bunun devamında ise, öğrencilerin polikliniklerde doktor-hasta ilişkisi ve klinik problem çözme süreçlerine ait gözlemler yapmalarına olanak tanındı. Öğrencilerin gözlemlerine yardımcı olması için bir rehberden yararlanıldı. Dersin son yarım saatinde düzenlenen toplantıyla, kişisel gözlemlerin paylaşılması, görüşlerin iletilebilmesi için öğrencilere söz hakkı verildi.

Bu kısımdaki son uygulama, iletişim ve görüşme teknikleri dersleriyle ilgili olarak amfi-de tüm öğrencilerin katılımıyla yapılan etkileşimli sunum idi. Bu sunumda, iki öğretim üyesi tarafından videoya kaydedilmiş bir doktor-hasta görüşmesi, öğrencilerin de katılımıyla incelendi.

Tüm pratik derslerden sonra, öğrenci geri bildirimlerini alabilmek için South East Thames (SETh) Kısa İnteraktif Kurs değerlendirme ölçeği kullanıldı. Ölçeğin içerdiği tüm sorular Tablo 2'de gösterildi.

Ölçekler, her oturum sonrasında, katılan tüm öğrenciler tarafından dolduruldu. Araştırma evrenini birinci sınıf öğrencileri oluşturdu; örneklem kullanılmadı. Ölçeklerin üzerinde, kişiyi tanımlamaya yönelik herhangi bir işaret yoktu; öğrencilerle sonuçları eşlemeye yönelik girişimlerden kaçınıldı ve bu, öğrencilere uygulama öncesinde açıklandı.

SETh Kısa İnteraktif Kurs değerlendirme ölçeği toplam 18 soru içermekteydi. Öğrencilerden her soruyu "kesinlikle katılıyorum", "katılıyorum", "emin değilim", "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" seçeneklerinden biriyle yanıtlamaları istendi ve her şıkka, sırasıyla 5'den 1'e kadar puan verildi. Sonuçta, elde edilen skala 1 ile 5 arasında değişmekteydi ve herhangi bir değerlendirmede ortalamanın 3 olması "emin değilim" yanıtına karşılık gelmekteydi. Puanların 3'ün üzerinde olması, o soru hakkında olumlu; altında olması ise olumsuz değerlendirme yapıldığı şeklinde yorumlandı. Tüm sorulara yanıt verilmesi koşuluyla, toplam 18 sorunun ortalama puanları ölçeğin ortalama puanı olarak kabul edildi.

Matematiksel çevrimlerin tamamlanmasından sonra, her oturum ve dersin geneli, her sorudan ve ölçek genelinden alınan ortalama puanlar açısından değerlendirildi.

BULGULAR

Şekil 1'de pratik derslerin ortalama puanlarının dökümü sunuldu. Öğrenciler tüm dersleri, 3'ün üzerinde ortalama puanlarla değerlendirdi. Tüm anketlerin ortalama puanı 4.02 ± 0.66 bulundu.

Kullanılan ölçeğe dahil 18 sorunun her biri, dersleri farklı açılardan değerlendirmekteydi.

Tablo 1. Pratik derslerin konu başlıkları

-
- İnternette tıp kaynaklarına ulaşma
 - Servis işleyişlerinin gözlenmesi
 - Polikliniklerde doktor-hasta görüşmelerinin gözlenmesi
 - Enjeksiyon yapma becerisi
 - Tansiyon ölçme becerisi
 - Travmalı hastaya yaklaşım becerisi
 - İletişim teknikleri ve görüşme becerileri "video"
-

Bundan dolayı, sonuçların her soru için de analiz edildi. İncelenen derslerin sorular bazında değerlendirilmesi Tablo 3'te sunuldu.

Servis çalışmalarının gözlenmesini kapsayan pratik uygulaması, ortalama olduğu gibi tüm sorularda da en düşük puanları aldı. Ancak, sadece zaman yeterliliğini sorgulayan yedinci soruya verilen yanıtlar olumlu değerlendirme sınırı kabul ettiğimiz 3'ün altında kaldı. Aynı derse ait, öğrencilerin desteklenmesi ve bireysel bakış açlarına değer verilmesiyle ilgili beşinci ve sekizinci sorularda da, ortalama puan 3'ün hemen üzerindeydi. Ölçeğin, "Artık bu konuda daha çok şey bilmek istiyorum." içerikli 13. sorusu, tüm derslerde 4'ün üzerinde ortalama puan aldı.

TARTIŞMA

Fakültemizin birinci dönem müfredatına bu yıl eklenen Tıbbi Pratiğe Giriş dersinin öğrencilerce kabulü ve başarısı, önümüzdeki yılların

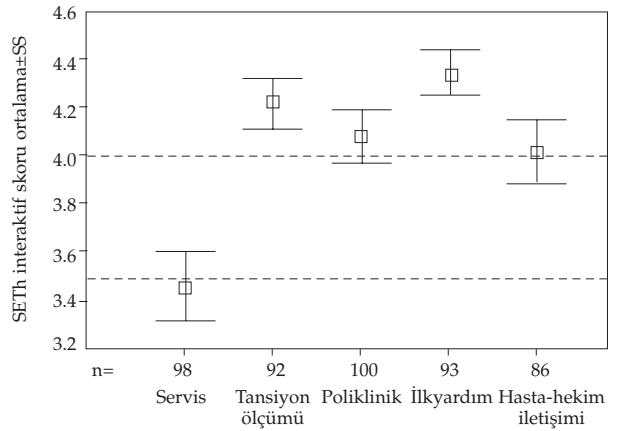
Tablo 2. SETH kısa interaktif kurs değerlendirme ölçeği

Sorular
1 Duyuruda bilmek isteyeceğim her şey vardı.
2 Bu oturum için harcadığım zamana değdi.
3 Katılımcılar olaya hızla dahil olabildiler.
4 Beklentilerim karşılandı.
5 Benim bakış açım değer verildiğini hissettim.
6 Bu oturuma katılmakla konuya bakış açım değişti.
7 Verilen bilgiyi özümsemeye yeterli zaman vardı.
8 Desteklediğimi hissettim.
9 Oturum neleri bildiğimi anlamama yardımcı oldu.
10 Oturum neleri bilmem gerektiğini anlamama yardımcı oldu.
11 Oturum bu konudaki davranışımı değiştirmemi sağlayacaktır.
12 Oturum ihtiyaçlarım hakkındaki düşüncelerimi değiştirdi.
13 Artık bu konu hakkında daha çok şey bilmek istiyorum.
14 Bu oturumdan zevk aldım.
15 Eğitici(ler) tüm öğrencilerin katılımını sağlayabildi(ler).
16 Eğitici(ler) çatışmalarla başedebildi(ler).
17 Eğitici(ler) bu oturumun hedefine ulaşmasına yardımcı olabildi(ler).
18 Eğitici seçimi uygundu.

hedefleri açısından önem taşımaktadır. Bu amaçla, konusunda saygın bir yeri olan SETH ölçekleri öğrenci geri bildirimlerinin toplanmasında kullanılmıştır.^[4,5] Öğrenci geri bildirimlerinin ya da ders hakkındaki değerlendirmelerin toplanması, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından da önerilmiştir; bu yöntem, müfredat oluşturulması ve yenilenmesinde etkili bir belirleyici olarak kabul edilmektedir.^[6] Fakültemizde bu yönde organize bir çaba henüz gözlenmemiş olsa da, başlattığımız uygulamanın yaygınlaşacağını umuyoruz.

Ders pratikleri birbirine paralel iki salonda yürütülmüştür. Bir salon sürekli olarak klinik beceri laboratuvarına ayrılmıştır. Klinik beceri laboratuvarları ülkemizdeki birçok tıp fakültesinde aktif olarak kullanılmaya başlamıştır.^[7-9] Bu uygulama, dersin ikinci döneminde de sürdürülmektedir. Laboratuvarın fizik koşullarının iyileştirilmesi ve yeni maketler edinme eğiliminin sürmesi, ders veriminin sürekli artacağına göstergesidir. Öğrenci ve eğiticilerin geri bildirimleri ile müfredatta da revizyona gidilebilecektir.

Pratiklerin ikinci bölümü iletişim becerilerine ait çalışmalara ayrılmıştır. Öğrencilere pratik yapan hekimleri gözleme olanağı verilerek, hekim rolüne uyum sağlamaları amaçlanmıştır. Teorik derslerde de ilgili konuların işlenmesinden sonra, ikinci dönem pratiklerinde hekim-hasta görüşmesi simülasyonlarına ağırlık verilecektir.

Şekil 1. Pratik derslerin SETH kısa interaktif kurs değerlendirme ölçeğine göre ortalama puanları.

Tablo 3. Tüm geçerli yanıtların değerlendirilmesi sonrası SETH anketi ve soruların ortalama puanları

Sorular	Geçerli yanıt	Ortalama	Standart sapma
1	539	3.80	0.99
2	554	4.31	0.86
3	544	4.05	0.94
4	553	3.85	1.00
5	549	3.84	1.10
6	548	3.87	1.02
7	550	3.52	1.20
8	550	3.85	1.02
9	548	3.88	0.99
10	548	4.11	0.92
11	540	3.96	1.02
12	537	3.85	1.02
13	544	4.40	0.82
14	552	4.34	0.97
15	547	4.01	1.04
16	524	4.00	0.97
17	547	4.17	0.90
18	550	4.36	0.82
Ölçek geneli	470	4.02	0.66

Öğrencilere servislerde ve polikliniklerde bulunma ve gözlem yapma olanağı sağlanmıştır. Bu uygulama, aynı anda pek çok farklı bölümden profesyonelin uyumlu çalışmasını gerektirmektedir ve ilk uygulamada bazı ufak aksaklıklar yaşanmıştır. Ancak, bu uygulamanın sürdürülmesi, istenen uyumu sağlayacak ve verimi artıracaktır. Önümüzdeki yıl, dersin planlanmasına değil, iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacak olması, önemli bir ilerlemedir. Dönem içinde 'servis gözlemleri' sırasında öğrencilerden alınan geri bildirimler, 'poliklinik gözlemleri'nin daha verimli sürdürülmesinde kullanılmıştır.

Klinik beceri laboratuvarında sürdürülen pratiklerin puan ortalaması 4.29 ± 0.48 , iletişim becerileri ile ilgili pratiklerin puan ortalaması 3.85 ± 0.70 bulunmuştur. Klinik beceri pratiklerinin en yüksek değeri 5 olan bir ölçekte ortalama 4.3 puan alması, öğrenci ihtiyaçlarına ne derece uygun düzenlendiklerini göstermiştir. Benzer şekilde, 5'li Likert skala kullanılan çalışmalarda

başarı sınırı 3 ile 3.5 arasında değişmektedir.^[10,11] Başarı sınırimız 3.00 olarak kabul edilse de, genel değerlendirmede tüm oturumlarda çok daha iyi sonuçlar elde edilmiştir.

İlk kez ve bir başka örnekten esinlenmeden hazırlanan gözlem pratiklerimiz de öğrenciler tarafından kabul edilmiştir. Eğitici ekibin performansı da öğrenci değerlendirmelerinin yardımıyla giderek yükselecek ve dersler daha verimli olacaktır. Hekimler ve sağlık personeli, dönem I öğrencilerini klinik bölümlerde görmeye alıacaklar; öğrencilere daha olumlu yaklaşacak ve yararlı olmaya çalışacaklardır.

Dersin ilk kez yapılıyor olması nedeniyle ortaya çıkan zorluklar önümüzdeki yıllarda giderildikçe, dersten yararlanma oranlarının da artacağını umuyoruz. SETH ölçeklerinde daha kötü sonuçlar alınan oturumlar için ders kurgusu ve içeriği ayrıca değerlendirilerek, gelecek yıllara yönelik planlama yapılacaktır. Bu dersten toplanan geri bildirimler sonrasında, polikliniklerde doktor-hasta görüşmesinin izlenmesi pratiklerinde öğrencilerin gözlemlerini paylaşması ve kişisel görüşlerini iletmesi için ayrılan süre artırılmış; ders için dağıtılan rehber genişletilmiştir. Bu uygulama, ilgili ders için daha olumlu geri bildirimler alınmasıyla sonuçlanmıştır. Benzeri değişikliklerle, servis gözlemleri de daha yararlı hale gelebilecektir.

Ölçeğin 13. sorusu olan "Artık bu konuda daha fazla şey bilmek istiyorum." önergesinde alınan ortalama puanın tüm derslerde 4'ün üzerinde olması, çalışmamızın başarılı olduğunu düşündürmektedir. Amacımız, öncelikle öğrenciyi öğrenmeye yönlendirmek olmuş; bilgi aktarımı, bundan sonra gelmiştir. Bu eğilimin öğrencilerden olumlu yanıt alması, dersin ve programı sürdüren öğretim üyelerinin öğrenciler tarafından kabul edildiğini göstermiştir.

SETH Kısa İnteraktif kurs değerlendirme ölçeği ile elde edilen geri bildirimler, Tıbbi Pratiğe Giriş dersinin pratik uygulamalarının öğrencilerden genel kabul gördüğünü göstermektedir. Burada sunulan veriler eğitimcilerin kullanımına da sunulmuştur. Eğitimde öğrenci geri bildirimlerinin geçerli ve uygun yöntemlerle toplana-

rak, daha etkin ve öğrenci ihtiyaçlarına uygun yöntemlerle ders verilmesinin zamanla yaygınlaşacağını umuyoruz.

KAYNAKLAR

1. Kalaça Ç, Arzık A, Kalaça S, User İ. Klinik uygulamaya giriş: İnsancıl, profesyonel ve bilimsel olgunlaşmaya katkı. In: II. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi Bildiri Özet Kitabı; 24-28 Nisan 2001; İzmir, Türkiye. İzmir: Ege Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Basımevi; 2001. s. 29.
2. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı İnternet sitesi eğitim programları. Available from: URL: <http://aile.trakya.edu.tr>.
3. Aktürk Z, Dağdeviren N, Şahin EM, Özer C. The role of family practice in undergraduate medical education. In: The 2001 Conference of the European Society of General Practice/Family Medicine Book of Abstracts; 3-7 June, 2001; Tampere, Finland. Publications of Finnish Association of General Practice; 2001. p. 45.
4. Aktürk Z, Dağdeviren N, Şahin EM, Özer C. Eğitimde geri bildirim araçları: South East Thames didaktik ve interaktif kurs değerlendirme ölçeklerinin Türkçe'ye uyarlanması. T Klin Tıp Bilimleri 2002;22:152-5.
5. Grant J, Evans K, May R, Savage S, Savage R (editors). Off-the-shelf questionnaires. In: An evaluation pack for education in general practice. 1st ed. London: The Joint Centre for Education in Medicine; 1993. p. 434-89.
6. Öğrencilerin eğitimi değerlendirmesi. T.C. Yüksek Öğretim Kurulu. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi; 2000.
7. Ünlüoğlu İ, Kaba H, Ekşi A, Köymen H, Oğuz S, Salihçavuşoğlu S, ve ark. Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi mesleki beceriler laboratuvarı çalışmaları. In: II. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi Bildiri Özet Kitabı; 24-28 Nisan 2001; İzmir, Türkiye. İzmir: Ege Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Basımevi; 2001. s. 21.
8. Günay O, Mazırcıoğlu MM, Mıstık S. Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde klinik öncesi beceri eğitimi. Tıp Eğitimi Dünyası 2001;5:45-8.
9. Bilgel N, Özçakır A, Uncu Y, Sadıkoğlu G, Alper Z, Özdemir H. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi mesleki beceri laboratuvarı uygulamalarının değerlendirilmesi. In: II. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi Bildiri Özet Kitabı; 24-28 Nisan 2001; İzmir, Türkiye. İzmir: Ege Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Basımevi; 2001. s. 161.
10. Durak Hİ, Saçaklıoğlu F. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde 1997-1999 yılları arasında birinci sınıf öğrencilerine verilen modüler beceri eğitiminin öğrenci beğenisi ile değerlendirilmesi. In: II. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi Bildiri Özet Kitabı; 24-28 Nisan 2001; İzmir, Türkiye. İzmir: Ege Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Basımevi; 2001. s. 153.
11. Musal B, Taşkıran C, Atabey N. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde eğitim yönlendiricilerinin probleme dayalı eğitim yöntemine ilişkin görüşleri. In: II. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi Bildiri Özet Kitabı; 24-28 Nisan 2001; İzmir, Türkiye. İzmir: Ege Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Basımevi; 2001. s. 177.